

# TARPTAUTINĖ SOCIALINIO DARBO PRAKTIKA JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE

ROBERTA MOTIEČIENĖ

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

*Studijų metu socialinio darbo praktika yra neatsiejama nuo studento kompetencijų plėtojimo ir profesinių įgūdžių įgijimo. Atliekant tarptautinę praktiką ugdomas studento gebėjimas tiek iš teorinės, tiek iš praktinės perspektyvos analizuoti socialinius reiškinius, tampa kritiškai refleksiviu praktiku, kuris pasitiki savimi, geba susidaryti platesnę socialinį vaizdą, atspindintį žmonių gyvenimus bei problemas.*

## ĮVADAS

Įgalinanti socialinio darbo praktika atsiskleidžia per paslaugų diskursus ir specifinį praktikos kontekstą, kai socialinio darbo praktikai tarpininkauja ir atlieka intervenciją, sprendžiant socialines problemas. Healy (2005) teigia, kad tokia praktika dažniausiai pasižymi sociologiniu diskursu, kai socialinių paslaugų gavėjų teisės, poreikiai ir tinkamas socialinių darbuotojų atsakas į tai yra prioritetinis modernios socialinio darbo praktikos tikslas. Išvykus į Jungtinę Karalystę atlikti tarptautinės socialinio darbo praktikos buvo galima pamatyti kitoje šalyje organizuojamų socialinių paslaugų kokybę ir jų sąsajas su kliento poreikiais.

Straipsnio tikslas – reflektuoti tarptautinės socialinio darbo praktikos organizavimo procesą ir jos patirtį.

## KLIENTŲ ĮTRAUKIMAS Į SPRENDIMŲ PRIĖMIMO PROCESĄ

Struktūriniai kasdienio gyvenimo sunkumai kelia asmeninių problemų, nepaisant vietinės socialinės, ekonominės, kultūrinės padėties. Šios problemos apima mažai išvystytą šalies ekonomiką, skurdą, rasės ir lyties diskriminaciją, alkoholio, psichotropinių medžiagų vartojimą ir smurtą šeimoje. Atskleista kasdienio gyvenimo patirtis reprezentuoja tas sritis, kuriose negalia, tam tikra ideologija, lytis ir socialinė klasė persipina. Socialinio darbo praktikai tarpininkauja ir atlieka intervenciją, sprendžiant socialines problemas, todėl įgijus tarpkultūrinį požiūrį ir patirties atsiranda galimybė kylančius sunkumus analizuoti iš platesnės perspektyvos. Socialinių darbuotojų klientai tampa struktūrinių problemų „produktais“, į kuriuos gilintis ir pažinti padeda tarpkultūriškumas (Denzin, 2002).

Jungtinėje Karalystėje ypač pabrėžiama, jog socialinis darbuotojas su klientu turi dirbti kaip su partneriu: tai reiškia, jog socialinių paslaugų gavėjai, kaip aktyvūs piliečiai, turėtų būti kiek įmanoma labiau įtraukti į sprendimų priėmimo procesą, – sprendimų, kurie yra susiję su jų gyvenimu (Healy, 2005, cit. iš Dalrymple, Burke, 1955). Sprendimus priimame kiekvieną dieną, tačiau jie ne visada būna tokie pat reikšmingi. Juos priimame būdami vieni, grupėje arba kolektyve. Norint priimti efektyvius sprendimus, neužtenka tik minties ir jos įgyvendinimo, – tai vadybiniu ir socialiniu aspektais sudėtingas procesas, reikalaujantis tam tikros racionalios proceso eigos.

Jungtinėje Karalystėje įgyta patirtis sprendimų priėmimą komandoje leidžia analizuoti kaip tam tikrą procesą. *Procesas* – tai judėjimas, kuriantis įvairovę, judėjimas laike ir (ar) erdvėje (Kvedaravičius, 2006). Kiekvienas sprendimo priėmimas remiasi konkrečia medžiaga, surinktais duomenimis, paties proceso metu ta medžiaga nagrinėjama, analizuojama, ieškoma alternatyvų, galiausiai gaunamas sprendimų priėmimo proceso rezultatas. Vadyboje išskiriami du pagrindiniai

požiūriai į sprendimų priėmimą – racionalusis ir psichologinis (elgesio). Abu požiūriai turi savo privalumų ir trūkumų, tačiau plačiausiai naudojamas racionalusis sprendimų priėmimo procesas. Jį analizuojant pastebima, kad šio proceso ypatumai yra susiję su socialinio darbo etapais. Abiem bendra tai, kad norint priimti racionalų sprendimą, tenkinantį kliento poreikius, reikia: surinkti visą teisingą informaciją, pašalinti netikrumą ir, viską racionaliai, logiškai įvertinus, pasirinkti labiausiai kliento interesus atitinkantį variantą. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su negalia turinčiais asmenimis, turi būti tarsi moderatorius, padedantis klientui priimti sprendimą. Socialinio darbo su negalia turinčiais asmenimis pagrindas turi būti vertybės ir socialinis teisingumas (klientai nekaltinami dėl patiriamų sunkumų), tačiau socialiniai darbuotojai yra skatinami taikyti daugiadimensę analizę, apimančią asmeninę, kultūrinę ir struktūrinę priespaudos dimensijas, kurias patyrė klientai (Healy, 2005).

## EMANCIPUOJANČIŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ SUDEDAMOSIOS DALYS

Socialiniame darbe su protinę negalią turinčiais asmenimis svarbus yra ne tik sprendimų priėmimo menas, bet ir pačios socialinės paslaugos, kurios turi tapti emancipuojančiomis. Edlerio-Woodwardo (2002) teigimu, jei visuomenė tiki ir pabrėžia lygias visų žmonių galimybes, tai socialiniai darbuotojai turi kurti tokią socialinių paslaugų sistemą, kuri išsilaisvintų nuo priklausomumo. Pasak autoriaus (2002), tokių paslaugų pagrindinės sudedamosios dalys yra:

- ♦ *pilietiškumas*, kuris apibrėžiamas kaip asmens ir visuomenės ryšys. Pilietiškumas turi būti nevaržomas šiose žmogui svarbiose srityse: švietimo sistema, įsidarbinimo galimybės, apsirūpinimas gyvenamuoju būstu, laisvalaikis ir poilsis.
- ♦ *įvertinimas*, kurio socialiniai darbuotojai neturi apriboti pagal egzistuojančius įstatymus. Autorius (2002) pateikia pavyzdį: klientė, paskambinusi į socialinių paslaugų agentūrą, paprašo padėti jai išimti duris, kad ji galėtų laisvai įvažiuoti su vežimėliu. Klientė iš socialinio darbuotojo išgirdo, kad tokia paslauga

neteikiama. Ši situacija iliustruoja, kad negalima kliento situacijos vertinti pagal schemą ir kad šiuo atveju socialinis darbuotojas turėjo tarpininkauti klientei ir kitai organizacijai, kuri padėtų išspręsti iškilusį sunkumą.

- ♦ *savikontrolė*, lyginama su priklausymo nuo kitų jausmu. Edleris-Woodwardas (2002) teigia, kad negalią turintys asmenys gali save kontroliuoti ir būti nepriklausomi, padedant tos pačios amžiaus grupės žmonėms. Pastarųjų įtraukimas atlieka teigiamą vaidmenį kuriant įgalinimo modelius, neįgaliųjų identitetą ir juos labiau įtraukiant į socialinę erdvę.
- ♦ *dalyvavimas* priimant sprendimus, susijusius su socialinių paslaugų kūrimu, teikimu ir naudojimu sėkmingai. Visuose šiuose procesuose turi dalyvauti ir patys paslaugų gavėjai.

Elderio-Woodwardo (2002) mintys apie emancipuojančias socialines paslaugas išties skatina socialinius darbuotojus susimąstyti, ar siekiant klientams gero kartais nepasidaro blogiau. Spaudžiami socialinių paslaugų sistemos, socialiniai darbuotojai siekia greitų rezultatų, pamiršdami, kad dirba ne sistemai, o žmogui.

Jungtinėje Karalystėje aktyviai veikia socialinių darbuotojų asociacija, siekianti tobulinti ir kurti naujas socialines paslaugas. Šiuo metu Didžiosios Britanijos socialinių darbuotojų asociacija, bendradarbiaudama su parlamentu, nori įsteigti nepriklausomą socialinio darbo praktiką vyresniems ir negalią turintiems asmenims. Asociacijos tikslas – plėsti socialinio darbo praktikos sritis, todėl, įteisinus minėtą nepriklausomą socialinio darbo praktiką, anot socialinių darbuotojų, jie galėtų daugiau laiko praleisti su pažeidžiamais suaugusiaisiais ir prisidėti siekiant geresnių socialinių paslaugų efektyvumo rezultatų, – tai ir yra socialinio darbo esmė.

## TARPTAUTINĖS PRAKTIKOS ORGANIZAVIMAS

Tarptautiškumas yra siejamas su naujų galimybių, metodų taikymu ir patyrimu, dėl kurių studentas neabejotinai įgyja daugiau gebėjimų ir kompetencijų bei, kaip būsimas kritiškas socialinis darbuotojas,

tampa profesionalė. Kritinė teorija socialiniame darbe pabrėžia antidiskriminacinę praktiką ir suvokimą, jog savarankiškai kylanti mintis turi ribas, kurias lemia struktūros ir procesai. Socialinių darbuotojų įtraukimą į šį procesą turi suprasti patys socialinių paslaugų gavėjai. Per kritinės teorijos sąsają su postmodernizmu atskleidžiamas objektyvaus pasaulio ryšys su subjektyviais šio patiriamo pasaulio dalyviais (socialinių paslaugų gavėjais).

Siekiant tarptautiškumo socialinio darbo praktikoje reikia:

- ♦ palaikyti kontaktą su užsienio partneriais ir plėtoti socialinį tinklą;
- ♦ pasitelkti organizacijos išorinius išteklius studijų ir praktikos mainų programos metu;
- ♦ skatinti studentus būti aktyvius ir nebijoti socialinio darbo praktiką užsienyje priimti kaip iššūkį;
- ♦ pabrėžti tarptautinės patirties naudą ir svarbą studentui paskaitų, seminarų, diskusijų metu.

Tarptautinės socialinio darbo praktikos organizavimo patirtis atskleidžia, jog tai yra viena iš galimybių plėtoti socialinio darbo praktiką ir studijų kokybę. Organizuojant tarptautinę socialinio darbo praktiką reikia nuolat bendradarbiauti su užsienio socialiniais partneriais – palaikyti kontaktą ir plėtoti socialinį tinklą. Tik tokiu atveju įmanoma profesionali socialinio darbo praktika, kai studentas turi galimybę išvykti ir atlikti kitokią socialinio darbo praktiką.

Organizuojant tarptautinę praktiką susiduriama su keletu sunkumų, kurie šį procesą padaro sudėtingesnį. Dažnai studentas pradeda dvejoti, ar jo užsienio kalbos žinios leis jam užmegzti kontaktus su klientais ir su jais susikalbėti, tačiau pasitikėjimas savimi ir įgytomis žiniomis paskaitų, seminarų metu leidžia priimti ir įveikti šį iššūkį. Kaip pavyzdį šio straipsnio autorė pateikia atvejį, puikiai iliustruojantį, kad kartais netobulas kalbos mokėjimas gali netgi padėti. Susidariusi situacija praktikei buvo palanki užmegzti ryšį su kliente: „Vieną dieną atvykus į praktiką, į kliento klausimą, kaip aš šiandien jaučiuosi, pasakiau *ok*. Išgirdus klientė mano atsakymą surimtėjo ir sako: „Čia ne Amerika, o Anglija, todėl reikia atsakyti *I am fine*“. Nuo

tos akimirkos mano kaip praktikės ryšys su kliente sustiprėjo, o jos pamokymas tapo pamoka ir man.“

## TARPTAUTINĖS SOCIALINIO DARBO PRAKTIKOS ANALIZĖ

Tarptautinė socialinio darbo praktika buvo atliekama netoli Londono įsikūrusioje organizacijoje, kuri nėra specializuota įstaiga, skirta būtent socialiniam darbui su negalią turinčiais asmenimis. Aktyvi ir įtraukianti organizacija „Bromley Mytime“ yra pasirašiusi fizinių veiksmų planą kartu su Londono vystymo agentūra, Sporto departamentu ir Londono sporto forumu, skirtu neįgaliesiems asmenims. Pasirašydama planą, organizacija „Bromley Mytime“ išipareigojo pritraukti neįgaliuosius, vystyti veiksmų ir išteklių planą, kurio tikslas – užimti negalią turinčius asmenis, organizuoti jų užimtumą laisvalaikio metu. Tapdama specialiujų mokyklų, dienos centrų, klubų ir vietos bendruomenės partnere, organizacija išipareigojo sudaryti daugiau galimybių protinę negalią turintiems asmenims ir vystyti naujas užimtumo programas.

Neįgalieji dalyvauja projekte, kurį remia parlamentas ir kurį įgyvendinti padeda suinteresuota organizacija, socialiniai darbuotojai ir patys klientai. Praktikos metu klientai tris kartus per savaitę renkasi laisvalaikio užimtumo centre, kur jiems siūlomi užsiėmimai visai dienai. Laisvalaikio užimtumo centre kartu su neįgaliaisiais laisvalaikį leidžia ir kasdieniai laisvalaikio užimtumo centro klientai, pavyzdžiui, mamos su kūdikiais, vyrai ir moterys, kurie atvyksta sportuoti, moksleiviai – plaukioti baseine.

Vienas iš pagrindinių aspektų, kurie buvo pristatyti susipažįstant su pačia organizacija ir jos darbuotojais – tai komandinis darbas. Dirbti komandoje vieniems yra iššūkis, kitiems – malonumas. Šiame centre buvo nuostabu dirbti komandoje, kuri turi savo ritualus, yra susitelkusi ir visą save atiduoda klientams. Aptariamoms organizacijos socialiniai darbuotojai teigė savo darbą įvertinantys klientų šypsenomis. Šį sakinį straipsnio autorė suprato jau praėjus vos kelioms praktikos

dienoms. Negalią turintys asmenys atviri ir be galo nuoširdūs, tad neslepia, o atvirai reiškia savo emocijas, nuotaikas, džiaugsmą ir kitus jausmus, pagal kuriuos įvertinami socialinio darbo rezultatai.

Lankytis organizacijoje klientams paranku, kai kurie atvyksta lydimi savo socialinių darbuotojų, kai kurie, savarankiškesni, atvyksta vieni. Ten ne tik sudarytos palankios užimtumo ir priėmimo sąlygos, tačiau ir mokestis išties minimalus, veikia mokant klientus savarankiškumo ir ugdant gebėjimą skaičiuoti asmenines lėšas. Kiekviena diena, praleista laisvalaikio užimtumo centre, klientui kainuodavo tik 2,5 svaro – tai simbolinis mokestis už pietus ir tris arbatos pertraukėles. Kitą dalį padengia anksčiau minėti fondai, departamentai ir pati organizacija.

Į organizaciją susirinkdavo iki 15 asmenų grupė, su kuriais dirbdavo pagrindinis socialinis darbuotojas ir jo padėjėjas. Kartu su klientais buvo ir trys socialinio darbo magistrantės iš Vytauto Didžiojo universiteto.<sup>1</sup> Buvo iš viso trys tokios grupės, tačiau kad būtų sudarytos palankios sąlygos klientams, jos rinkdavosi skirtinguose organizacijos padaliniuose, kurie įsikūrę netoli vienas nuo kito esančiuose miesteliuose. Atlikdamos praktiką svečioje šalyje, magistrantės džiaugėsi galimybe gauti jas konsultavusio ir prižiūrėjusio personalo supervizijas. Magistrantės nuolat jautė pagarbą ir paramą, suteikiamą joms kaip užsienio studentėms, besistengiančioms kuo geriau prabilti tos šalies kalba. Vis dėlto pati didžiausia pagalba ir parama viena kitai buvo jos pačios, kadangi empatiškai reaguoti, išklaudyti ir suprasti viena kitą lengviausia buvo sava kalba. Iš tiesų organizacija įtraukė ir globojo personalą, jas konsultavo ir kasdien su jomis kalbėdavosi ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir kitų padalinių darbuotojai.

Pagrindinė praktikančių užduotis buvo padėti socialiniam darbuotojui užimti klientus. Organizuodamos veiklas, jos bendraudavo ir su klientais, sunkiau besiorientuojančius aplinkoje palydėdavo iki reikiamos vietos. Magistrantės visą dieną turėdavo įvairiausių darbų ir, grįždamos namo, dažnai dalydavosi, kad net nepastebėjusios, kaip prabėgo diena. Vieno pokalbio metu jos aptarinėjo atvejus,

---

1 Roberta Motiečienė, Sandra Bataitytė, Sigita Palukaitienė.

patirtus praktikos vietoje. Visos pastebėjo dažniausiai susidūrusios ir sprendusios konfliktines situacijas. Jų metu klientai būdavo labai emocionalūs, impulsyvūs, norėdavo, kad viskas būtų taip, kaip nori jie, dažnai pradėdavo verkti ir fiziškai išreikšti pyktį. Tad viena pagrindinių praktikos užduočių buvo suvaldyti bendraujant su klientu jį apėmusį pyktį.

## IŠVADOS

1. Tarptautinės socialinio darbo praktikos organizavimo patirtis atskleidžia, jog tarptautinė praktika yra viena iš galimybių siekti geresnės studijų kokybės. Ši praktika siejama su naujų galimybių, metodų taikymu ir patyrimu, dėl kurių studentas įgyja neabejotinai daugiau gebėjimų ir kompetencijų bei, kaip būsimas socialinis darbuotojas, tampa profesionalesnis.
2. Socialinės paslaugos, skirtos neįgaliesiems, emancipuoja, padeda klientams tapti savarankiškesniems. Organizacija „Bromley Mytime“, būdama aktyvi ir įtraukianti, taiko išties naudingą metodą, padedantį užimti negalią turinčius asmenis. Tarptautinė patirtis galėtų tapti nauja socialinių paslaugų vystymo terpe Lietuvoje arba tiesiog jos pagrindu galėtų atsirasti naujas projektas, kurį įgyvendinant būtų bandoma šį metodą pritaikyti kokiame nors mieste.
3. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su negalią turinčiais asmenimis, yra tarsi moderatorius, padedantis klientui priimti sprendimą. Socialinio darbo su negalią turinčiais asmenimis pagrindas – vertybės ir socialinis teisingumas (klientai nekaltinami dėl patiriamų sunkumų), tačiau socialiniai darbuotojai taiko daugiadimensę analizę.
4. Atliekant praktiką pastebėta, kokių jaususių ritualų laikosi negalią turintys žmonės, kokie jie nuoširdūs, atviri ir rūpestingi. Prieš išvykdama į tarptautinę praktiką, šio straipsnio autorė sau, kaip socialinio darbo profesijos atstovei, buvo pripažinusi negalinti dirbti su negalią turinčiais asmenimis, jautė vidinę baimę ir nepasitikėjo savimi. Tačiau praktika jai, kaip socialinei darbuotojai, leido įgyti ne tik tarptautinės patirties, bet ir padėjo įveikti baimes, stereotipus, taip



pat pamatyti ir atlikti tarptautinę socialinio darbo praktiką Jungtinėje Karalystėje.

## REKOMENDACIJOS

Rekomenduoju kiekvienam studentui dalyvauti organizuojamuose tarptautinės praktikos konkursuose. Tarptautinė patirtis padidins jūsų, kaip būsimų socialinių darbuotojų, profesionalumą, pagilins žinias ir lavins praktinius gebėjimus. Norint dalyvauti šiame konkurse ir išvykti į svečią šalį reikia tik pasitikėti savimi ir savo žiniomis, kurias jau įgijote studijų ir praktikos, atliktos Lietuvoje, metu.

## LITERATŪRA

1. Elder-Woodward, J. (2002). *Social Work and Disabled People: From Crafting Clients to Sustaining Citizens*. Paper given at a day conference, Scottish Community Development Centre, UK.
2. Denzin, N. K. (2002). Social Work in the Seventh Moment. *Qualitative Social Work*, 1, 25–38.
3. Healy, K. (2005). *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
4. Kvedaravičius, J. E. (2006). *Organizacijų vystymosi vadyba: vadovėlis*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.